

ANA BORBÉLY
(Budapesta – Ungaria)

ASPECTE ISTORICE, SOCIALE ȘI IDENTITARE ÎN ALEGEREA PRENUMELOR LA ROMÂNII DIN UNGARIA¹

Gama prenumelor face parte din tezaurul cultural al unei națiuni, prin urmare, și al unui grup minoritar. Prenumele, pe lângă că, primordial, distinge membrii unei familii, este un mijloc de a distinge și două localități din același grup de vorbire, deoarece există o serie de prenume care, prin frecvența lor, constituie „baza în sistemul antropomic local” (vezi Teaha 1961, p. 142).

Studiul de față are ca scop prelucrarea și descrierea tendințelor în alegerea prenumelor de către românii din Ungaria. Vom arăta unele aspecte referitoare la relația dintre prenume și istoria societății, precum și legătura dintre prenume și identitatea românească. Parcurgând cu ajutorul prenumelor românești din Ungaria secolele, începând cu cel de-al XVIII-lea, se desprind evenimente istorice și caracteristici de bază ale comunității: respectul față de familie, religia profundă, legătura cu românii din România, contactele cu popoarele conlocuitoare, iubirea frumosului și deschiderea spre modern. Prelucrarea se bazează pe date culese din cele mai însemnate localități cu populație românească din Ungaria: Bătania (ung. Battonya), Cenadul Unguresc (ung. Magyarcsanád), Chitighaz (ung. Kétegyháza) și Micherechi (ung. Méhkerék). Localitățile cercetate reprezintă graiurile românești din Ungaria, care se grupează în trei tipuri legate de trei zone regio-

¹ Cercetarea s-a efectuat cu sprijinul proiectului *Variabilitate și schimbare: studierea procesului de schimbare a limbii minoritare în limba majoritară în timpul real și în timpul aparent – OTKA K 81574* – Institutul de Cercetări Lingvistice – Academia Ungară de Științe (MTA Nyelvtudományi Intézet) Budapesta și cu sprijinul proiectului *Societate și identitate: alegerea prenumelor la românii din Ungaria* (2013) – Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria, Giula.

nale, aceste fiind „prelungiri ale ramificațiilor teritoriale”² din România: zona Oradei, zona Aradului și zona Timișoarei. Primul grup, alcătuit pe baza caracteristicilor tipice dialectale, cuprinde graiuri din județul Bihor (ung. Hajdú Bihar megye) și localitatea Micherechi (jud. Bichiș, ung. Békés megye), care corespund cu graiurile vorbite în zona Oradei. Similitudini dialectale mai însemnate se pot constata între graiurile vorbite în județul Bichiș (cu excepția localităților Bătania și Micherechi) și cele vorbite în zona Aradului. Cele două localități, Bătania (jud. Bichiș) și Cenadul Unguresc (jud. Ciongrad, ung. Csongrád megye), continuă, în mai mare măsură, graiurile din zona Timișoarei. Utilizarea acestor varietăți regionale, repartizate în aceste trei zone geografice, nu este unitară. În fiecare grup, într-o proporție mai mică sau mai mare, graiurile diferă nu numai de la o localitate la alta, ci și de la un vorbitor la altul³.

Tradiția în familie și în localități

După cum ne descrie Elena-Camelia Zăbavă, copilul va purta fie: „numele unuia dintre părinții spirituali, nașii, numele unuia dintre copiii nașilor, fie numele unuia dintre părinții naturali, numele unuia dintre bunici, al unui unchi sau al unei mătuși. În felul acesta se asigură o tradiție de continuitate în sistemul românesc de denotație personală, tradiție care se bazează pe aceleași criterii de solidaritate familială, menită să păstreze vie amintirea ascendenților dispăruți, capabilă în același timp să limiteze într-o anumită măsură tendința de modernizare care se face puternic simțită în sfera numelor de botez din ultimul timp” (Zăbavă 2009, p. 395). Respectul față de familie este o normă puternică și la românii din Ungaria. Mulți copii poartă numele părinților, strămoșilor, nașilor⁴, prin urmare, unele

² Sintagmă folosită de Iulia Mărgărit la cel de-al XV-lea Simpozion Internațional de Dialectologie (Cluj-Napoca, 13–14 septembrie 2012).

³ Despre graiurile românești din aceste localități, vezi, de ex., Borbély 1990; Marin, Mărgărit 2005.

⁴ Regulă fermă, mai cu seamă, până în secolul nostru. Aici menționăm că, de la sfârșitul secolului trecut, în comunitatea română au pătruns și prenume străine, moderne (de ex. *Antony, Beril, Cintia, Jenifer, Kevin, Melani*).

prenume apar cu o circulație generală, și frecvența lor diferă de la o localitate la alta. Frecvența ridicată a unor prenume, în diferitele generații ale familiilor, are ca rezultat faptul că unele apar mai des într-o localitate decât în cealaltă (vezi Anexe, nr. 1); adică alegerea prenumelor variază de la o localitate la alta, și „dau o notă caracteristică, proprie fiecărei localități” (Teaha 1961, p. 142). Dacă facem o comparație între prenumele cunoscute în două dintre cele mai însemnate localități românești, Chitighaz și Micherechi, se desprind mai multe constatări. Prenumele *Floarea* și *Gheorghe* apar în ambele localități cu o frecvență foarte ridicată. În Micherechi, alături de *Floarea*, *Florica* apare și varianta *Florentina*, aceasta din urmă fiind necunoscută în Chitighaz. În actele maghiare (de ex., în buletin sau în pașaport) acest prenume, în special în Micherechi, este tradus în maghiară prin *Virág* (vezi *infra*). La Chitighaz, alături de variantele românești, folosite oral sau în scris, în registrul bisericesc și pe inscripțiile monumentelor funerare (vezi Anexe, nr. 2), circulă exclusiv varianta latinească maghiarizată: *Flóra*. În Micherechi hipocoristicele prenumelui *Gheorghe* sunt: *D'urca*, *D'uri*. În Chitighaz cel mai frecvent hipocoristic al acestui prenume este *D'usi*, după care, cu o frecvență mai mică, urmează *D'uri*. O diferență mai însemnată între aceste două localități este că, în Chitighaz nu apar următoarele prenume, bine cunoscute în Micherechi: *Andronica*, *Savita*⁵. Iar *Teodor* și *Vasile* în Chitighaz au o frecvență mai redusă. În schimb, la românii din Micherechi nu sunt folosite prenumele vechi din Chitighaz: *Chirilă*, *Gligor*, *Părasca* (vezi Ardelean 1895/1986).

Biserica

În literatura de specialitate, în analiza legăturii dintre biserică și menținerea limbii minorității, printre altele, un rol important îl capătă sublinierea faptului că biserica are o influență pozitivă asupra păstrării limbii⁶ dacă realizează o separare voluntară între comunitatea mi-

⁵ În trecut în Chitighaz a fost cunoscută doar varianta *Saveta* (vezi, de ex., pe două monumente funerare din cimitirul ortodox, ridicate pe la mijlocul secolului trecut).

⁶ „Noi ce ne strînjem la biserică tăt vorbim rumâneșt'e.” (Fragment dintr-un interviu cu un român din Bătania, 1994 [Borbély 1995, p. 135]).

noritară și cea majoritară. Aceasta poate fi separare socială, de creștință și/sau de limbă (vezi Borbély 2003). În șirul acestora se poate aminti și una administrativă. Înmatricularea în administrația oficială de stat a românilor⁷ din Ungaria se face în limba maghiară și numai cea din bisericile ortodoxe se face în limba română (vezi Anexe, nr. 3). Rolul bisericii ortodoxe în menținerea identității românești în Ungaria⁸ se arată și prin faptul că în documentele bisericești numele românilor figurează în limba română. În diferitele localități cu populație românească din Ungaria cele mai frecvente nume biblice (ale apostolilor, sfinților) sunt: *Ioan, Gheorghe, Petru; Ana, Maria, Sofia*.

În anul 1779, pe baza protocolului bisericesc ortodox din Chitighaz, cele mai frecvente nume de botez erau: *Dimitrie, Vasilie (Văsălică), Toader, Chirila și Gligor*⁹. Dintre cei 25 de băieți chitighăzeni născuți în 1779, 5 au primit la botez fie numele *Dimitrie*, fie

⁷ Menționăm aici totodată că nu toți indivizii înregistrați în bisericile ortodoxe românești din Ungaria sunt de origine română. Familiile mixte, în general, sunt româno-maghiare, iar în localități ca Bătania și Cenadul Unguresc, pot fi și româno-sârbe. Există însă localități, de exemplu Chitighaz, unde românii (în mare măsură) sunt de religie ortodoxă.

⁸ Rolul pozitiv al bisericii asupra coeziunii de grup a comunităților minoritare românești istorice și din diasporă este relatat de mai mulți cercetători: „pentru românii ortodocși din afara granițelor țării noastre, Biserica a fost și a rămas cea mai importantă instituție care a supraviețuit și cu care românii și-au putut identifica trecutul, prezentul și speranțele pentru viitor” (Goicu 2001, p. 76). „În general, în spațiul românesc de dincolo de Carpați, rolul Bisericii a fost fundamental, nu numai ca factor de coeziune a etniei românești, ci și ca factor de cultură, de modelare spirituală și comportamentală a enoriașilor” (Marin, Mărgărit 2005, p. CLXVI). Similar se observă și în acele comunități de migranți români care trăiesc de exemplu în Italia ori Spania (vezi, de ex., Ichim 2011, Olariu 2010). Totodată menționăm că biserica nu are același rol, în cazul comunităților care practică păstoritul și care n-au locuințe stabile, cum sunt aromânii fărșeroți din Albania: „aromânii, la început, îndeletnicindu-se cu păstoritul, au dus o viață transhumantă sezonieră și chiar semi-nomadă, cu obișnuitele pendulări între munte și câmpie [...]. Păstorii nomazi care își schimbă așezările în fiecare vară sau chiar în intervalul unei singure veri își mută locuințele de mai multe ori, umblând după pășuni mai abundente, locuiesc în colibe sau corturi” (Nevaci 2011, p. 29–30).

⁹ În comuna Chitighaz este cunoscut și în prezent supranumele *Gligoraș*, format din prenumele *Gligor* + sufixul diminutival *-aș*. Un alt supranume din Chitighaz din aceeași categorie este *Ștefanuț*: *Ștefan* + *-uț* (vezi Borbély 1993, p. 53).

Vasilie, 3, *Toader* și câte 2, numele *Chirila* sau *Gligor*. Tot în acest an, dintre 16 fete botezate la biserica ortodoxă, 7 au primit la botez prenumele *Oana* (cu variantele: *Ona*, *Iona*), 5, numele de botez *Maria*, 2 fete, *Părasca*¹⁰, câte o fetiță *Floarea* și *Joiea* (vezi Mocan 1995, p. 96–67; Borbély 2011).

În anul 1879, dintre cei 102 băieți botezați în biserica ortodoxă română din Chitighaz, 34 (o treime) au primit la botez numele *Georgie* (varianta actuală a numelui de botez *Gheorghe*). Pe locul al doilea s-a clasat numele *Mihaiu*, cu 16 botezați, pe locul trei s-a clasat *Petru* (14 botezați), pe locul patru, *Ioan* (12) și pe locul al cincilea (6), *Teodoru* (cu variantele *Toaderu*, *Toderu*). La cele 90 de fete botezate în 1879, cele mai frecvente nume de botez au fost: *Maria* (21 de fete), *Ana* (19), *Floarea* (19), *Sofia* (15), *Susana/Susanna* (8) (Mocan 1995, p. 98; Borbély 2011).

Comparând numele de botez din anul 1779 cu cele din anul 1879, se observă o schimbare în apariția/dispariția unor nume sau o mutație în ceea ce privește frecvența lor. La băieți, printre cele mai frecvente 5 nume de botez nu mai apar 4: *Dimitrie*, *Vasilie*, *Chirila* și *Gligor*. În cazul numelor de botez feminine diferențele apar în frecvența numelor: *Maria* rămâne cel mai frecvent, iar *Floare* (cu variantele *Florea*, *Floria*) devine tot atât de frecvent cum este *Ana* (19 fete botezate); și *Sofia* devine un nume frecvent, dintre 90 de fete 15 primind acest nume de botez.

O femeie din Micherechi (n. 1958) ne-a mărturisit, în interviul sociolingvistic realizat în 1997, că a ales numele copiilor din Biblie, iar o altă femeie (n. 1954) ne-a spus că a ales numele fetiței sale dintr-un calendar maghiar.

Contacte româno-române

Alegerea și atribuirea prenumelui unui nou-născut și în comunitatea românilor din Ungaria a fost și este un fapt identitar, fiindcă printr-un prenume românesc imediat poate fi dezvăluită originea et-

¹⁰ Din prenumele *Părasca*, în Chitighaz, s-au format supranumele *a lu Părasca* și *Părăscoi* (vezi Borbély 1993, p. 54).

nică românească a unei persoane. Menționăm aici că, înainte de pătrunderea influenței numelor maghiare de la sfârșitul secolului XX îndoace, alegerea numelor de botez la românii din Ungaria a fost influențată de prenume provenite din Crișana și Transilvania. Tendința care a influențat și comunitatea românească din Ungaria este descrisă de Teofil Teaha, la mijlocul secolului trecut, referitor la Crișana și Transilvania, în felul următor: „O puternică tendință care se manifestă tot mai vădit în sistemul numelor de persoană din valea Crișului Negru este aceea a modernizării, a orașenizării prin împrumutarea, în special de către intelectualii satelor și, prin ei, de restul populației, a unor nume de origine latină, folosite la oraș. Acest fapt este caracteristic, în general, populației din Transilvania” (Teaha 1961, p. 143). Contactul românilor din Ungaria cu românii din Crișana și Transilvania până la primul război mondial și după primul și al doilea război mondial s-a realizat prin rude. Mulți români din Chitighaz au avut rude în sate și orașe, cum ar fi Arad, Curtici, Otlaca (azi Grăniceri), Macea, Pil, Șofronea și Zimand. Aceasta se explică prin faptul că, pe vremuri, s-au căsătorit cu români localnici sau din alte sate românești, iar alții s-au mutat în localități, azi situate în România. Prin aceste contacte au pătruns multe prenume latino-romanice, dintre care amintim: *Aurelia, Cornelia, Emilia, Hortensia, Livia, Lucia, Lucreția, Minerva, Otilia, Valeria, Zenobia și Adrian, Aurel, Cornel, Emil, Livius, Sabin, Silviu, Traian, Valeriu, Virgil* etc. Aici se încadrează și prenumele *Doina*, de origine românească. Subiecții cercetărilor de teren ne-au relatat faptul că, până în anii 1970–1980, legăturile între românii din aceste două țări erau chiar foarte vii (cu vizite săptămânale, lunare). Cu decesul generațiilor mai în vârstă, care aveau rude mai apropiate (părinți, frați, cumnați, verișori), s-au întrerupt și vizitele în România.

Contacte româno-sârbe

În localitățile Bătania¹¹ și Cenadul Unguresc populația românească a trăit alături de cea sârbă. Românii și sârbii, aceste două comuni-

¹¹ În Bătania, inițial, românii și sârbii aveau biserică ortodoxă comună; în 1872 a fost terminată și sfințită biserica ortodoxă românească (vezi Csobai 1995, p. 11).

tați minoritare, fiind de aceeași religie (ortodoxă), s-au căsătorit între ei. Căsătoriile mixte româno-sârbe au adus astfel influențe sârbești în cultura românească, exercitate și asupra prenumelor.

În Bătania, numele de botez sau o adresare familiară pot fi folosite (de ex., în familie) în limba sârbă (în interviurile înregistrate în Bătania această trecere la limba sârbă este cel mai des întâlnită): *Străbunicul s-a numit Jiva. Părinți mamei, deda și maca. Mama, pentru copiii surorii și a fratelui, a fost tetca. Fratele tatălui meu nu l-am numit unchiu, ci el a fost cica și soția lui era strina* (Borbély 1995, p. 139). Dintre subiecții care ne-au dat interviu sociolingvistic¹², unii au avut următoarele prenume: *Cornelia, Felicia, Ieftimie, Lina, Mircu, Traian* (Borbély 1995, p. 131). Alte nume caracteristice pentru Bătania sunt: *Danița, Darinca, Milca, Milița, Olga; Iacob, Ivan, Ioța, Maxa, Manuilă, Mănăilă, Radoian, Radu, Svetozar, Uroș* (Berényi 1995, p. 45–55), nume inexistente în Chitighaz și în Micherechi.

Pe inscripțiile funerare din cimitirul ortodox român din Cenadul Unguresc (vezi Anexe, nr. 2) citim, de ex., următoarele prenume: *Adrian, Alecsandru, Aurel, Cedimir, Cornel, Dina, Dimitrie, Dușan, Francisc, Gheorghe, Gligor, Ierosim, Ioan, Ionel, Jion, Jivan, Jivca, Julian, Laza, Livius, Matei, Mihai, Milutin, Mircu, Mita, Mladăn, Nica, Nicoară, Nicolae, Pavel, Pera, Petru, Silviu, Simon, Sofra, Stefan, Steva, Svetozar, Ștefca, Ștevița, Teodor, Todor, Traian, Trăian, Vasile, Vasilie, Văsălie, Uroș, Valer, Velcu, Velimir, Viorel, Virgil, Zaharie, Zăhărie; Adrianna, Ana, Anca, Aurelia, Aurica, Bia, Catița, Coasăva, Cristina, Danița, Desanka, Dida, Dinca, Draga, Draghița, Elisabeta, Emica, Emilia¹³, Elena, Eva, Florica, Florița, Gena, Georgina, Ghiula, Hortenzia, Iela, Ielița, Ieța, Iuliana, Jela, Jeța, Jevra, Jifca, Julana, Juliana, Julianna, Lenca, Livia, Marta,*

¹² Cercetările de teren din Bătania în 1996 și din Cenadul Unguresc în 1999 s-au realizat în cadrul proiectului de schimb științific bilateral între Academia Ungară de Științe și Academia Română, iar interviurile le-am realizat împreună cu cercetătoarele din București, Maria Marin și Iulia Mărgărit (vezi Marin, Mărgărit 2005).

¹³ Hipocoristicele acestui prenume feminin: *Émica* (cu accentul pe prima silabă) și *Mițuca/Mițuca* se datorează contactului cu sârbii.

*Mărioara, Mărina, Milca, Olga, Persa, Persida, Marghita, Marica, Mila, Mița, Sabina, Saveta, Sofia, Sida, Teodora, Terezia, Toda, Veturița, Vetus, Vioara, Viora, Zorița, Zvezdana*¹⁴. Dintre acestea, foarte multe prenume – de ex., *Bia, Coasăva, Ielița, Jeța, Sofra, Svetozar, Toda, Veturița, Zvezdana* – nu sunt cunoscute în Chitighaz și nici în Micherechi.

Numele de botez *Aurel*, în opinia unui român din Cenadul Unguresc, este cel mai frecvent prenume local (Borbély 2000, p. 49). În Chitighaz, prenumele apare cu o frecvență mai mica, iar în Micherechi, pe baza unui registru care conține textele monumentelor funerare din cimitirul ortodox, niciun bărbat nu a primit la botez acest prenume (vezi Hatvany 2000).

Administrația civilă ungară

Din cauza administrației oficiale civile ungare, ca și numele de familie¹⁵, și prenumele românești sunt maghiarizate. Cele mai frecvente prenume maghiarizate sunt: *Ana/Nușca* : *Anna, Aurica* : *Aranka, Catița/Cățița* : *Katalin, Elena/Ileana* : *Ilona, Eva* : *Éva, Irina* : *Irén, Floarea* : *Virág, Iuliana* : *Julianna, Maria* : *Mária, Sofia/Fica* : *Zsófia, Viorica* : *Ibolya, Alexandru* : *Sándor, Dumitru* : *Demeter, Gheorghe* : *György; Ilie* : *Illés, Ioan* : *János, Iosif* : *József, Florian* : *Flórián, Mihai* : *Mihály, Moisa* : *Mózes; Nicolae* : *Miklós, Pavel* : *Pál, Petre/Petru* : *Péter, Ștefan* : *István, Teodor* : *Tivadar,*

¹⁴ La unele prenume s-au comis abateri de la normele ortografice, de exemplu: *Jion (Ion), Jela (Iela), Jevra (Ievra), Jeța (Ieța), Julian (Julian), Vetus (Vețuș)*.

¹⁵ Iată, de exemplu, lista celor mai cunoscute nume de familie românești maghiarizate, din Chitighaz: *Abrudán, Aletyán, Avramucz, Árgyelán, Árszintye, Bircz, Botás, Botta, Brád, Brindás, Blegya, Bodorló, Bukor, Burzuk, Buzsigán, Csobán, Csumpilla, Dehelán, Dobricán, Dragán, Drágos, Finna, Foroszán, Fracilla, Fretyán, Gáncse, Grósz, Gróza, Havrán, Hodoroga, Hodozsó, Hotya, Isztin, Jepure, Jova, Korobán, Kozma, Krisán, Krizsán, Kurtucz, Lupás, Makovei, Makovej, Marosán, Matyucz, Mócz, Móga, Mokán, Moldován, Mornailla, Muntyán, Nedelku, Nedreu, Nedró, Negye, Nikula, Novák, Ollár, Otlakán, Pap, Papp, Parászka, Peák, Pilán, Pópa, Popp, Poptyilkán, Popucz, Purecse, Rotár, Rotyis, Rusz, Simonka, Számfira, Székán, Szelezsán, Szirbucz, Sztán, Sztezsán, Szucsán, Tarján, Togyinka, Trippon, Trucz, Truczán, Trutz, Tulkán, Vaszkán, Zsurka, Zsurkán.*

Tibor și *Vasile* : *László*¹⁶. Cercetând datele de pe monumentele funerare din Micherechi, se constată că variantele maghiare ale prenumelor românești apar la români născuți în secolul XX. Varianta maghiară a prenumelui *Floarea* : *Virág* apare prima dată pe monumentul funerar al unei femei, născută în 1900 și decedată în 1988. Varianta maghiară a prenumelui *Vasile* : *László* apare prima dată pe monumentul funerar al unui bărbat născut în 1902 și decedat în 1969; varianta prenumelui *Teodor* : *Tivadar*¹⁷ apare pe mormântul unui bărbat născut în 1901 (anul decesului este necunoscut), *Tibor* apare pe monumentul unui bărbat născut în 1926 și decedat în 1987; varianta prenumelui *Gheorghe* : *György* apare la un bărbat născut în 1904 (anul decesului este necunoscut).

Maghiarizarea numelor de persoane a avut loc nu numai la Micherechi, ci și în alte localități din Ungaria unde trăiesc familii de români (de ex., în Apateu: *Gróza Virág*). Menționăm că, până în urmă cu câteva decenii, și românii din Micherechi își alegeau nume latino-romanice, sub influența celor purtate de românii din Crișana și Transilvania (vezi *supra*). După această perioadă, în onomastica maghiară au început să pătrundă o serie de prenume noi, mai moderne, care au fost preluate și de români. Iată câteva exemple: *Evelin*, *Dzsenifer*, *Odette*, *Attila*, *Zoltán*, *Zsolt*.

Identitate românească

Un prenume românesc ales pentru un nou-născut în comunitatea românească arată identitatea românească profundă a părinților. Copilul cu un (pre)nume românesc, ajungând în societatea maghiară, se poate confrunta cu nedumeriri, întrebări, neplăceri. Am făcut un interviu cu doi subiecți care au câte un prenume românesc, format

¹⁶ Echivalentul maghiar al prenumelui *Floarea* poate fi *Flóra* (din forma latină) sau *Virág* (din forma maghiară), al lui *Teodor* este *Tivadar*, iar al lui *Vasile* este *Vazul*.

¹⁷ Pe monumentul comemorativ al celor căzuți în primul sau în al doilea război mondial (fostul monument sovietic), așezat în centrul localității Chitighaz, toate (pre)numele, indiferent de etnia persoanelor, apar în limba maghiară (sau maghiarizate). Printre acestea apar prenumele *Tivadar* și *Vazul*.

dintr-un substantiv comun român. Amândoi au avut o întâmplare în legătură cu prenumele lor. Primul subiect, când a fost student la facultate, a fost întrebat la un examen de profesor din ce pricină are acest prenume. Studentul s-a simțit jignit că a fost întrebat tocmai la un examen despre originea prenumelui său. Ba mai mult, a simțit, după ce i-a dat profesurului explicația că este un român din Ungaria, o atitudine negativă din partea profesorului față de el. Al doilea subiect, la serviciu, a fost identificat de colegi printr-un prenume unghuresc, deoarece totdeauna se prezintă folosind doar un prenume unghuresc, formal asemănător cu prenumele românesc, cu toate că în actele lui de identitate (buletin, pașaport) figurează prenumele românesc. Prin acest gest a găsit o soluție prin care a putut evita să fie nevoit, în societatea maghiară, să-și dezvăluie originea românească.

O poveste diferită este una a informatoarei cu prenumele *Flóra*. Ea fiind dintr-o familie românească, la botez a primit prenumele moștenit de la bunica, *Floarea*. Tinerei *Flóra*, în decursul unui interviu pentru job, i-au comunicat că are un nume extraordinar de frumos. Acest prenume a devenit la modă în societatea ungară doar în ultimii ani, în urmă cu trei decenii fiind aproape necunoscut și totodată și deosebit¹⁸.

Diferențe de gen

În familie, de obicei, fetele primesc un prenume modern, în timp ce băieții sunt botezați cu prenume tradiționale, în special cu prenumele tatălui. Prenumele generațiilor dintr-o familie din Chitighaz, începând cu secolul al XIX-lea, ne arată că schimbările în alegerea prenumelor apar prima dată la fete (*Valeria, Erika, Ágnes*). Părinți: *Nicolae (1850–1933), Floarea (1852–1933)*; copii: *Maria, Fica, Gheorghe, Petre, Nuțu, Floarea, Ilie*; nepoți: *Maria, Ilie, Petre, Toadere, Gheorghe, Floarea, Valeria, Floarea, Măriuca, Florica, Maria*; strănepoți: *Illéske, Petre, Gyuri, Erika, Valeria, Aurel, Gheorghe, Nicolae, Ana, Kornélia, Ágnes*. Pentru a ilustra că această

¹⁸ În sec. al XIX-lea și XX, prenumele *Flóra* a apărut doar în unele opere literare maghiare (de exemplu la Jókai Mór și la József Attila).

manieră de denotație apare și în alte localități, am ales o familie din Micherechi, în care, la sfârșitul secolului trecut, mama are prenumele *Maria*, tata, *Tiberiu*, fetița, *Marta Lidia* și băiatul, *Petru Tiberiu*. Prenumele băiatului sunt bine cunoscute, apar frecvent în această localitate, dar *Marta* și *Lidia* sunt prenume neobișnuite aici. Într-o altă familie mixtă (româno-maghiară), mama are prenumele *Ana*, tata, *András*, fetița, *Enikő*, băiatul, *András* și nepoțica, *Ramona*.

Globalizare

Datorită procesului globalizării, răspândit în secolul al XXI-lea, alegerea prenumelor se face din toate părțile mapamondului: *Bonita*, *Samanta*, *Tifany*, *Giovanni*, *Raul*, *Ronaldo*. Împletirea tradiției cu exprimarea voinței părinților, fenomen care se concretizează prin a acorda copilului un prenume dublu, pare a reflecta o tranziție între trecut și prezent, între tradiție și modern: *Maria Jenifer*, *Zinadia Maria*, *Hana Florica*, *Kitti Ana*, *Ioan Norbert*, *David Gheorghe*, *Mihai Adrian* (vezi Borbély 2011).

În concluzie, variabilitatea prenumelor la românii băștinași din Ungaria reflectă istoria comunității, schimbările sociale, contactele cu alte popoare, credința profundă, respectarea înaintașilor și, nu în ultimul rând, influența administrației civile ungare și a globalizării.

ANEXE

1.

Frecvența numelui *Gheorghe* (var. reg. *D'ord'e*) în Chitighaz a determinat ca bărbații din această localitate să fie identificați prin acest prenume. Un subiect din Chitighaz (bărbat, n. în 1961, 8 cl.) ne-a povestit că un cunoscut de-al lui, fiind originar dintr-o altă localitate, l-a întrebat cum se numește un bărbat chitighăzean, dar imediat a și adăugat: „Nu-mi spune, șt'iu! D'ord'e, că la voi ie așe: dacă ajunș în sat, și nișt'e uómiń sapă pă hotar, și strîj: *D'ord'e!*, dîntră cinci patru iș arid'ică capu”.

2.

Texte de pe monumente funerare din cimitirele ortodoxe române din Ungaria

Cenadul Unguresc:

DURERE MARE
AICI SE ODIHNEȘTE RĂPOSATUL
ÎN D-NUL
AUREL BODIRCA
ABSOLVENT TEOLOG
NĂSCUT ÎN ANUL 1920 A
RĂPOSAT ÎN AN 1948 IUN. 4.
ÎL DEPLÎNG PĂRINȚII
TATA TODOR MAMA IELA
FRAȚII DUȘAN DINCA
ȘI TOATE NEAMURILE
FIEI ȚĂRÎNA UȘOARĂ
ȘI MEMORIA BINECUVÎNTATĂ

Chitighaz:

AICI ODIHNESC
PETRU SANTĂU
1922–1980
ȘI SOȚIA
FLORICA SANTĂU
NĂSC. CRIȘAN
1926–2008
ODIHNIȚI ÎN PACE

Micherechi:

Ardelean Rafila Radici
1931–
Ardelean Vasile
1928–1988
Fie-le țărîna ușoară!

3.

În „Protocolul botezaților al S. Biserici rom. gr.-or din comuna Chitighaz” următoarele date sunt înregistrate la botezul unui nou-

născut/unei nou-născute: anul, luna și ziua nașterii, botezării (de ex.: *1921 Noiembrie 4/17 6/19*); numele, genul botezatului (de ex.: *Gheorghe, bărbat; Floarea femeie*); legiuit ori nelegiuit (de ex.: *Leguit; Neleguit*); numele și cognumele, starea părinților botezatului (de ex.: *Michail Drăgan și Susana Cighir ziuăși; Ilie Dragoș și Sofia Stegean economi*); religiunea (de ex.: *Rom. gr. or.; Română ortodoxă*), locuința și numărul casei (de ex.: *Chitighaz, ad, 713; Chitighaz 95.*); numele și starea nașului (de ex.: *Michail Nicula din Chitighaz; Juliana (:Giula:) Ungureanu văd. lui Demetrie Nicula din Chitighaz*); numele, cognumele, oficiul preotului botezător (de ex.: *În absența parohului Joan J. Ardelean: Vasiliu Beleş paroh; Vasiliu Beleş paroh*); observări.

BIBLIOGRAFIE

- Ardelean 1895/1986 = Iosif-Ioan Ardelean, *Monografia comunei Chitichaz*, Arad (1895); reeditată la Békéscsaba (1986).
- Berényi 1995 = Berényi Maria (editor), *Bătania. Pagini istorico-culturale*, Budapesta, Publicație a Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria.
- Borbély 1990 = Borbély Ana, *Cercetări asupra graiurilor românești din Ungaria*, Budapest, Tankönyvkiadó.
- Borbély 1993 = Borbély Ana, *Supranume din Chitighaz*, în Hocópán Sándor, Nagyné Martin Emília (editori), *Din tradițiile populare ale românilor din Ungaria/A magyarországi románok néprajza 8*, Salgótarján, A Magyar Néprajzi Társaság kiadványa, Mikszáth Kiadó, p. 50–85.
- Borbély 1995 = Borbély Ana, *Limba română din Bătania*, în Maria Berényi (editor), *Bătania. Pagini istorico-culturale*, Budapesta, Publicație a Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, p. 131–165.
- Borbély 2000 = Borbély Ana, *Am vrea să ne păstrăm limba noastră pînă ce putem...*– Anchetă lingvistică în Cenadul Unguresc, în *Calendarul Românesc*, Giula, Publicația Editurii NOI, p. 45–49.
- Borbély 2003 = Borbély Ana, *Biserica și menținerea limbii minoritare*, în: Emilia Martin (red.), *Din tradițiile populare ale românilor din Ungaria/A magyarországi románok néprajza 14*, Budapest, A Magyar Néprajzi Társaság kiadványa, p. 81–111.
- Borbély 2011 = Borbély Ana, *Variabilitate și schimbare: tendințe în alegerea numelor de botez la românii din Ungaria în secolele al XVIII–al XX–lea*, în Maria Marin, Daniela Răuțu (red.) *Studii de dialectologie, istoria limbii și onomastică. Omagiu domnului Teofil Teaha*, București, Editura Academiei Române, p. 69–80.
- Csobai 1995 = Csobai Elena, *Comuna Bătania: Aspecte istorico-culturale*, în Maria Berényi (editor), *Bătania. Pagini istorico-culturale*, Budapesta, Publicație a Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, p. 4–27.

- Goicu 2001 = Viorica Goicu, *Onomastică românească*, Timișoara, Editura Augusta.
- Hatvany 2000 = Hatvany Csaba, *Temetőnyilvántartó 1.0*. CD-ROM, 2000.
- Ichim 2011 = Ofelia Ichim, *A Research Project about the Romanian Immigrants in Turin (Italy)*, în „Philologica Jassyensia”, VII/1, 13, p. 159–163.
- Marin, Mărgărit 2005 = Maria Marin, Iulia Mărgărit, *Graiurile românești din Ungaria. Studiu lingvistic, Texte dialectale, glosar*, București, Editura Academiei Române.
- Mocan 1995 = Gyöngyi Mocan, *Numele de botez la românii din Chitighaz*, în Maria Berényi (editor), *Comunicările celui de al IV-lea Simpozion al cercetătorilor români din Ungaria*, Giula, 26–27 noiembrie 1994, Giula, Publicație a Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, p. 89–101.
- Nevaci 2011 = Manuela Nevaci, *Graiul aromânilor fărșeroși din Dobrogea*, București, Editura Universitară.
- Olariu 2010 = Florin–Teodor Olariu, *Românii din Torino – comportament și atitudini (socio)lingvistice în mediu aloglot*, în „Philologica Jassyensia”, VI/2, 12, p. 219–229.
- Teaha 1961 = Teofil Teaha, *Graiul din Valea Crișului Negru*, București, Editura Academiei.
- Zăbavă 2009 = Elena–Camelia Zăbavă, *Onomastica românească sub influența modei lingvistice europene*, în Luminița Botoșineanu, Elena Danila, Cecilia Holban, Ofelia Ichim (editori), *Distorsionări în comunicarea lingvistică, literară și etnofolclorică românească și contextul european*, Iași, Editura Alfa, p. 393–400.

HISTORICAL, SOCIAL AND IDENTITY ASPECTS IN THE SELECTION OF FIRST NAME OF ROMANIANS LIVING IN HUNGARY (Abstract)

The article deals with the selection and – oral and written – use of the first names in the indigenous Romanian minority group in Hungary. This phenomenon is influenced by several social and historical factors, such as the influence of the Romanian Orthodox Church (the frequency of first names from the Bible, or the first names of saints, e.g. *Maria*, *Gheorghe*), the contact with Romanians living in Crișana, Transylvania, Banat regions (the incidence of Latin names, e.g. *Emilia*, *Aurel*), and the contact with Serbian ethnic group (in two settlements, e.g. *Milca*, *Uroș*). The frequency of such names like *Floarea* ('flower') reflects the positive attitude of the minority group towards the beautiful nature. The written forms of personal names are mostly in Hungarian (exceptions are, for example, the names in the text on funeral stones in Romanian cemeteries, or the registers of Romanian

Orthodox Church). The magyarized names appear in official documents of the members of the community (in passports, and in other identification documents). The magyarization of Romanian names resulted in Hungarian variants of Romanian first names, for example *Floarea* has become *Virág*, and *Vasile* has become *László*. Following the Hungarian policy, the Romanian identity of the members of the Romanian minority community was deleted from the official documents. In our century the new tendencies in the selection of first name are influenced by the modern, foreign names as an effect of the globalization (e.g. *Samanta*, *Kevin*).

CUVINTE-CHEIE: *prenume, variabilitate, factori istorico-sociali, identitate, contacte lingvistice, bilingvism, biserică, români din Ungaria.*

KEYWORDS: *first name, variability, historical and social factors, identity, languages in contact, bilingualism, Church, Romanians in Hungary.*

*Institutul de Cercetări Lingvistice –
Academia Ungară de Științe,
Budapesta
MTA Nyelvtudományi Intézet, H-
1068 Budapest, Benczúr utca 33.
borbely.anna@nytud.mta.hu*